

1,0 GEOGRAFSKE RAZMERE — poselitev

VSEBINA

- 1,1 UVOD
- 1,2 VODNO OBMOČJE REKE DRAVE
- 1,3 VODNO OBMOČJE REKE SAVE
- 1,4 VODNO OBMOČJE REKE SOČE Z OBALNIM MORJEM
- 1,5 KRATEK ZAKLJUČEK

PRILOGE:

- T 1,01 — PODATKI O PREBIVALSTVU ZA VODNO OBMOČJE REKE DRAVE
- T 1,02 — PODATKI O PREBIVALSTVU ZA VODNO OBMOČJE REKE SAVE
- T 1,03 — PODATKI O PREBIVALSTVU ZA VODNO OBMOČJE REKE SOČE Z OBALNIM MORJEM
- T 1,04 — PRIMERJAVA ŠTEVILA PREBIVALCEV PO LETIH ZA VODNO OBMOČJE REKE DRAVE
- T 1,05 — PRIMERJAVA ŠTEVILA PREBIVALCEV PO LETIH ZA VODNO OBMOČJE REKE SAVE
- T 1,06 — PRIMERJAVA ŠTEVILA PREBIVALCEV PO LETIH ZA VODNO OBMOČJE REKE SOČE Z OBALNIM MORJEM

KARTA:

- K 1,1 KARTA POSELITVE SR SLOVENIJE

1,1 UVOD

Osnovna značilnost Slovenije je hitra urbanizacija Slovenije kot celote in njenih posameznih delov. Za programiranje vodnega gospodarstva Slovenije je treba posebej podčrtati nagibe po naglem spreminjanju poklicne strukture prebivalstva, ki je povezana z menjavo kmečkega poklica z nekmečkim ter z vključevanjem velike večine prirastka odraslega kmečkega in nekmečkega prebivalstva v nekmečke poklice. Ta proces, ki je posledica industrializacije Slovenije, v zadnjih letih pa tudi širjenja terciarnih dejavnosti, nam že nakazuje spreminjanje v razporeditvi prebivalstva v Sloveniji, nakazuje nam že cone praznenja in cone gostega naseljevanja prebivalstva. Cone gostega naseljevanja prebivalstva se nam kažejo na prostorih večjega doseljevanja in na prostorih ali conah večje dnevne migracije delovne sile, to so hkrati tudi cone večjega naraščanja števila prebivalstva, hitrega nazadovanja števila kmečkega prebivalstva in vedno večje diferenciacije prebivalstva v tri skupine:

- a) primarnega kmečkega prebivalstva
- b) sekundarnega industrijskega prebivalstva
- c) terciarnega obrtno trgovskega ter prebivalstva družbenih služb.

Za cone praznenja je značilen velik delež avtohtonega domačega ter neznatno število doseljenega prebivalstva, zlasti iz oddaljenih krajev ali območij, večji delež kmečkega in večji delež ostarelega prebivalstva.

Cone gostega naseljevanja prebivalstva so tudi istovetne conam, kjer je industrija in so še druge gospodarske in negospodarske dejavnosti.

Cone praznenja so cone, kjer prevladuje kmečko gospodarstvo in je razen šolstva terciarna dejavnost slabo razvita.

Cone gostega naseljevanja prebivalstva in kopičenja gospodarskih dejavnosti so hkrati tudi področja stalnega naraščanja potrebe po vodi, saj narašča potreba tako zaradi rastočega razvoja gospodarstva, kakor tudi zaradi vse večjih potreb v osebne namene.

Cone praznenja so hkrati področja, kjer zaradi nazadovanja števila prebivalstva ter stagnacije kmečke strukture poraba vode nazaduje. Regionalna diferenciacija Slovenije glede na selitveno gibljivost prebivalstva, razvrstitev industrijskih krajev ter delež kmečkih gospodinjstev iz leta 1966 so pokazalci razvoja, ki nam kažejo, kako so cone praznenja razporejene po posameznih vodnih območjih Slovenije.

Širjenje kmečkih gospodarstev z mešano delavsko kmečko strukturo med letoma 1961 in 1966 pa kaže nagnenje k teritorialnemu širjenju con nekmečkega prebivalstva.

Za gospodarjenje z vodo je posebej pomemben način poselitve prebivalstva, ki je povezan s tipi naselij. Ta je v Sloveniji zelo raznolik. Nastopa tip redke poselitve v obliki samotnih kmetij in zaselkov in tip področij gostejše poselitve s sklenjenimi naselji. V gospodarsko razvitih področjih se pa že oblikujejo obsežna in sklenjena urbanizirana področja.

Slovenija in posamezni deli vodnih območij se med seboj razlikujejo že na zelo majhne razdalje, ki jih moramo opisati v tem preglednem elaboratu.

1,2 VODNO OBMOČJE REKE DRAVE

Za to vodno območje je značilno, da je vzhodni del, nekako v črti Maribor — Slov. Bistrica, Slov. Konjice in avstrijska meja gosto in enakomerno poseljen. Obsežnejša in še bolj urbanizirana cona je območje Maribora med Slov. Bistrico in Ptujem na jugu ter Mariborom in Rušami na severu. Ravnski deli ob Dravi in Muri so poseljeni gosteje in v obliki večjih sklenjenih naselij. Gričevnati deli tega področja Goričko, Slovenske Gorice in Haloze pa so, sicer sorazmerno gosto poseljeni, toda večinoma v obliki naselij po slemenih. Na teh področjih pa imamo tudi manjše vrzeli neposeljenega sveta. Zahodni del vodnega območja Drave z Muro, ki vključuje območja Kobanskega, Karavank in Pohorja je redkeje poseljen in v primerjavi z vzhodnim delom ima to področje več naselij, ki so osredotočena zlasti v dolinah Mislinje, Meže in Drave. Za gorski svet tega dela pa je značilna poselitev v obliki samotnih kmetij.

Zahodni del tega območja med Slov. Bistrico, Mariborom, Ptujem po dolini Drave do Mežiške in Mislinjske doline s Slovenj Gradcem, Ravnami in Mežico je severni del industrializiranega dela Slovenije, vzhodni del pa najobsežnejše, še pretežno agrarno področje Slovenije. Na vsem tem območju je razen v mestih Lendava, Murska Sobota, Gornja Radgona in Radenci več kot 30 % kmečkih gospodinjstev; na obsežnih sklenjenih področjih Slovenskih Goric, Haloz in Goriškega pa več kot 50 %.

Ves vzhodni del vodnega območja Drave z Muro pa je odselitveno področje, ki je hkrati obsežno sklenjeno področje praznenja. V industrializiranem področju med Slov. Bistrico, Ptujem, Mariborom, Mežico in Slovenj Gradcem pa se oblikuje že urbanizirano doselitveno področje.

Pomembnejši podatki za vodno območje Drave z Muro so podani v tabelah 1,01 in 1,04.

1,3 VODNO OBMOČJE REKE SAVE

To območje obsega tri med seboj bistveno različna področja in sicer neposeljen visokogorski svet zahodnega dela Julijskih Alp in Karavank na severu, kraški svet Dolenjske in Notranjske na jugu. Osrednji del savskega območja pa je gospodarsko najbolj razviti in teritorialno najobsežnejši urbanizirani del Gorenjske z Ljubljano, Celjsko kotlino in majhnim delom Mislinjske doline. Ta osrednji del prehaja na vzhodu proti Hrvaški v gospodarsko manj razviti del Slovenije, Posotelje ter v spodnje slovensko Posavje.

Medtem ko se v visokogorskem svetu alpsko pastirstvo vse bolj umika modernemu turizmu in nastajajo zaradi tega poleg pastirskih domov vikend hišice in hoteli, se južni kraški del Dolenjske z Notranjsko in subpanonski del Posotelja, Kozjanskega, spodnjega Posavja in pokrajine ob Krki razseljuje in prazni; osrednji, razviti del vodnega območja Save z Gorenjsko, Savinjsko dolino, Zasavjem in Šaleško dolino pa postaja sklenjeno doselitveno področje intenzivne dnevne migracije delovne sile in zaledij v posamezne zaposlitvene kraje. Razvito področje, zlasti zahodna Gorenjska med Jesenicami in Ljubljano ter Kamnikom in Ljubljano, pa tudi Savinjska dolina med Celjem, Žalcem in Velenjem postajajo sorazmerno najgosteje naseljena področja v celotni Sloveniji, z večjim številom naselij, ki štejejo več kot 3000 ali 5000 prebivalcev. Preostali del vodnega območja Save, Kraško, Dolenjsko in subpanonski del so sicer skoraj v celoti poseljeni, vendar pa prevladujejo tod majhni kraji; večja naselja, kot npr. Novo mesto, Krško, Brežice in Sevnica, pa so sorazmerno redko poseljena. V južnem področju Dolenjske in v drugih subpanonskih področjih so še ostala obsežna sklenjena področja z več kot 30 % kmečkih gospodinjstev (leta 1966), med Sevnico in Novim mestom, med Trebnjem in Grosupljem ter v Posotelju pa so ostale še obsežne zaplate z več kot 50 % kmečkih gospodinjstev, kamor pa, kot je razvidno iz gibanja števila mešanih delavsko kmečkih gospodinjstev med letoma 1961 in 1966, že prodira vzporedno z rastjo mešanih delavsko kmečkih gospodinjstev urbanizacija demogeografske strukture. Večji delež kmečkih gospodinjstev (več kot 30 %) se je na vodnem območju Save zadržal le še na Škofjeloškem hribovju ter v Tuhinjski in Zgornji Savinjski dolini.

Območje ljubljanskih občin, vzhodne Gorenjske med Ljubljano in Kamnikom, zahodne Gorenjske med Jesenicami in Ljubljano, področje Celjske kotline in področje rudarskega Zasavja pa so področja z izredno nizkim deležem kmečkih gospodinjstev. Delež kmečkih gospodinjstev je v teh območjih manjši od 10 %, na ožjem območju Jesenic, Kranja, Ljubljane, Domžal, Kamnika, Trbovelj, Celja in Hrastnika pa je celo nižji kot 5 %.

To pa so tista območja Slovenije, kjer že prevladujejo elementi visoko razvite porabniške družbe in se bo zato prav na teh področjih poraba vode v osebne namene v bližnji prihodnosti silno hitro povečevala in se približala porabi v razv. zahodnoevropskih deželah. Ta področja so hkrati tudi področja največje koncentracije industrije ter proizvodne obrti, kjer zelo hitro narašča produkcija in zato tudi poraba vode.

Pomembnejši podatki za vodno območje Save so podani v tabelah 1,02 in 1,05.

1,4 VODNO OBMOČJE REKE SOČE Z OBALNIM MORJEM

Vodno območje Soče z obalnim morjem se po nagibih gospodarskega razvoja, po gospodarski strukturi ter po poselitvi od področja do področja močno razlikuje.

Skrajni severni del tega vodnega območja je severno in vzhodno od Tolmina neposeljeni visokogorski svet zahodnega dela Julijskih Alp, kjer je v primeri s posavskim delom Julijskih Alp turizem nerazvit, alpsko pastirstvo pa počasi odmira. Drugo neposeljeno je področje visokih kraških planot Trnovskega gozda, Hrušice, Javornikov in Snežnika. Velike razlike pa so tudi med poseljenimi deli. Gosta naseljenost prebivalstva z večjimi naselji je tudi na območju Vipavske doline z Gorico ter na obalnem področju; druga področja, kot ožja dolina Soče, Goriška Brda, področje Tržaškega Krasa južno od Vipavske doline ter Podgorskega Krasa s Čičarijo in Matarijsko dolino vključno z Brkini pa so redko naseljena področja.

Nekoliko večjo zgostitev naselij in prebivalstva zasledimo še ob Pivki in na območju Ilirske Bistrice, osamljeno jedro večjega naselja sredi manj poseljenega področja pa je Idrija. Področja Cerkljanskega hribovja severno od Idrije so jedra močnega odseljevanja, kjer se je zadržala agrarna struktura, z več kot polovico čistih kmečkih gospodinjstev. To so hkrati tudi področja z ostarelim prebivalstvom in najbolj izrazita področja tako gospodarskega kot demogeografskega odmiranja. Ta področja ostajajo poseljena samo tam, od koder je mogoča dnevna migracija na delo v bližnje zaposlitvene kraje. Tu se razmeroma najhitreje v Sloveniji njive spreminjajo v travnat svet, v mnogih področjih pa njive in travniki v gozdne ali z grmičjem porasle površine.

Na območju Vipavske doline z Gorico ter na ožjih področjih posameznih poselitvenih jeder, v Bovcu, Kobaridu, Sežani, Hrpeljah, Postojni, Pivki, Ilirski Bistrici, se naseljuje prebivalstvo iz

širših gravitacijskih območij, oddaljenih krajev, aktivni člani kmečkih gospodinjstev pa so večinoma že našli svojo zaposlitev v nekmečkih poklicih.

Z nadaljnjim razvojem v obalnem področju bo ob naglem razvoju industrije in drugih neagrarnih dejavnosti, zlasti turizma, ter ob zviševanju osebnega standarda prebivalstva tudi potreba po vodi vedno večja.

Pomembnejši podatki za vodno območje reke Soče z obalnim morjem so podani v tabelah 1,03 in 1,06.

1,5 KRATEK ZAKLJUČEK

Karta prebivalstva Slovenije po naseljih s podatki za leto 1968 skupno z dosedanjimi rezultati proučevanja prebivalstva Slovenije samo ponovno potrjuje tendence po razseljevanju hribovitih kraških in gorskih področij alpskega in dinarsko-gorsko kraškega dela Slovenije ter subpanonskega dela Slovenije, na drugi strani pa tendence po gostejši naseljenosti prebivalstva že industrijskih delov in celjske kotline in drugih industrializiranih delov med Mariborom in Celjem, Mariborom in Mežico in Celjem. Večja osamljena jedra doseljevanja in gostega naseljevanja prebivalstva so še področja Vipavske doline z Novo Gorico, obalna področja in področja okoli Novega mesta. Našteta področja goste naseljenosti prebivalstva in kopičenja gospodarskih dejavnosti, so prav gotovo področja velike porabe vode zaradi večanja neagrarnega prebivalstva in kopičenja industrijskih in drugih neagrarnih dejavnosti v bližnji prihodnosti. Pri programiranju vodnega gospodarstva ne smemo prezreti prvih znakov širjenja turizma v alpska in dinarsko gorska področja ter področja subpanonskega terciarnega gričevja. V vseh področjih razseljevanja se, podobno kot v visokogorskem alpskem svetu, kjer je kombinacija planšarij s turizmom že vidna, širi turizem, ki se kaže v obliki

- a) izletniškega turizma mestnega prebivalstva iz mest v okolico;
- b) širjenja vikend naselij slovenskega prebivalstva;
- c) širjenja izletniškega turizma iz obrobnihih večjih mest Italije in Avstrije, (Trsta, Gorice, Udin, Beljaka, Celovca, Gradca) in urbanega prebivalstva iz drugih manjših krajev obmejnega področja Italije in Avstrije v Slovenijo.

Tem tokovom turizma, ki bodo vedno bolj povečevali porabo vode sicer novega tipa neagrarnega prebivalstva, se pridružuje v poletnem času stacionirani turizem, ki je prav tako pomemben porabnik vode. Vse te oblike ponovne gospodarske aktivizacije že bolj ali manj razseljenih, pretežno agrarnih in redko naseljenih področij Slovenije so šele na skromnih začetkih, toda povečani ekonomski razvoj in z njim povezana rast življenjskega standarda bosta še nadalje stopnjevala omenjene nagibe razvoja turizma, ki se bo zlasti povečal z zboljšanjem prometnih poti in s povečanim razvojem izletniškega turizma iz inozemstva.

PODATKI O PREBIVALSTVU

Občina	Površina obč. v ha	Štev. preb. l. 1968	Aritmetična gostot. preb.	Skupno št. gosp. 1966	Štev. kmeč. gosp. 1966	% kmeč. g. od skup. št. gospodinjstev
VODNO OBMOČJE D R A V E T - 1,01						
Dravograd	10495	6590	62,8	1924	373	19,3
Gornja Radgona	20981	20001	95,3	5346	2226	41,7
Lenart	20407	16778	82,2	4223	2355	55,6
Lendava	25475	27252	107,0	7002	3223	46,0
Ljutomer	17922	18249	101,8	4595	1888	41,0
Maribor	73792	171212	232,0	52311	4054	7,7
Murska Sobota	68978	64437	93,4	15873	8685	54,6
Ormož	21207	18595	87,7	4913	2439	49,6
Ptuj	64519	65575	101,6	16970	6036	35,6
Radlje ob Dravi	34632	17367	50,1	4395	820	18,7
Ravne na Koroškem	30365	23611	77,8	6513	360	5,5
Slovenj Gradec (del'')	28595	17034	59,6	4308	781	18,1
		(14712)''				
Slov. Bistrica	36869	30291	82,2	8099	1780	22,0
Slov. Konjice (del'')	22230	18937	85,2	4844	1020	21,1
		(15543)''				
Šmarje pri Jelšah (del'')	39999	30992	77,5	8540	3667	43,0
		(149)''				

VODNO OBMOČJE S A V E T - 1,02						
Brežice	26805	25373	94,7	6947	2181	31,4
Celje	22947	58009	252,8	18083	989	5,5
Cerknica	48254	14083	29,2	4211	840	19,9
Črnomelj	48597	17241	35,5	4477	1573	35,1
Domžale	23991	30337	126,5	8000	743	5,3
Grosuplje	42071	23093	54,9	6004	1778	29,6
Hrastnik	5843	11198	191,6	3792	76	2,0
Idrija (del'')	42486	17159	40,4	5391	882	16,4
		(1340)''				
Ilirska Bistrica (del'')	47972	15551	32,4	4647	975	21,0
		(649)''				
Jesenice	37467	27297	72,9	9313	181	2,0
Kamnik	28937	21652	74,9	5885	601	10,2
Kočevje	76586	17253	22,5	5249	613	11,7
Kranj	45280	54182	119,7	16396	969	5,9
Krško	34467	25344	73,9	7704	2011	26,1
Laško	24994	18298	73,2	5381	868	16,1
Litija	32764	16711	51,0	4575	979	21,2
Ljubljana-Bežigrad	4634	40914	882,9	11333	141	1,2
Ljubljana-Center	508	42461	8358,5	17412	17	0,1
Ljubljana-Moste-Polje	15206	42013	276,3	13580	366	2,7
Ljubljana-Siška	15604	58123	372,5	17800	416	2,3
Ljubljana-Vič-Rudnik	54350	61383	112,9	17848	1509	8,4
Logatec	21709	11287	52,0	3284	472	14,3
Metlika	10837	7175	66,2	1860	636	34,2
Mozirje	50751	15217	30,0	4242	925	21,8
Novo mesto	75895	48556	64,0	13312	3665	27,6
Postojna (del'')	49159	18765	38,2	5780	859	14,9
		(15839)''				
Radovljica	64071	28189	44,0	8518	646	7,6
Ribnica	25594	12001	46,9	3217	743	23,0
Sevnica	29262	18798	64,2	5052	1465	29,0
Slovenj Gradec (del'')	28595	17034	59,6	4308	781	18,1
		(2322)''				
Slov. Konjice (del'')	22230	18937	85,3	4844	1020	21,1
		(3394)''				
Sentjur pri Celju	23973	17000	70,9	4504	1612	35,8
Škofja Loka	46756	25807	55,2	7499	990	13,2
Šmarje pri Jelšah (del'')	39999	30992	77,5	8540	3667	43,0
		(30843)''				
Trbovlje	5723	18461	322,6	6155	82	1,3
Trebnje	30823	17247	56,0	4736	1907	40,2
Tržič	15540	11955	76,9	3511	142	4,3
Velenje	18238	26618	145,9	3040	586	19,4
Vrhnika	16875	13393	79,4	3764	278	7,4
Zagorje ob Savi	14771	15693	108,2	4544	347	7,6
Zalec	34917	32471	93,0	9280	1769	19,1

VODNO OBMOČJE Z OBALNIM MORJEM IN PRITOKI T - 1,03						
Ajdovščina	35241	21296	60,4	5878	1018	17,3
Idrija (del'')	42486	17159	40,4	5391	882	16,4
		(15819)''				
Ilirska Bistrica (del'')	47972	15551	32,4	4647	975	21,0
		(14902)''				
Izola	2817	10097	358,4	3555	237	6,7
Koper	27149	33589	123,7	12094	2035	16,8
Nova Gorica	60468	49698	82,2	14722	2304	15,7
Piran	4452	12427	279,1	4434	486	11,0
Postojna (del'')	49159	18785	38,2	5780	859	14,9
		(2926)''				
Sežana	70104	23492	33,5	7132	1581	22,4
Tolmin	93924	22469	23,9	7255	1245	17,2

*Podatki v oklepaju pomenijo število prebivalcev občine živčih na obravnavanem vodnem območju.

PRIMERJAVA ŠTEVILA PREBIVALCEV PO LETIH

Občina	Štev. prebivalcev l. 1961	Štev. prebivalcev l. 1968	Štev. prebivalcev l. 1971
VODNO OBMOČJE D R A V E T - 1,04			
Dravograd	7.096	6.590	7.584
Gornja Radgona	19.828	20.001	20.376
Lenart	17.182	16.778	17.161
Lendava	27.617	27.252	26.780
Ljutomer	17.651	18.249	18.153
Maribor	152.939	171.212	172.155
Murska Sobota	62.789	64.437	63.774
Ormož	19.556	18.595	18.497
Ptuj	63.713	65.575	65.820
Radlje	17.661	17.367	17.032
Ravne	21.913	23.611	23.976
Slovenj Gradec (del)	13.407	14.712	15.262''
Slov. Bistrica	29.901	30.291	30.205
Slov. Konjice (del)	14.757	15.543	15.614''
Šmarje (del)	153	149	153''

VODNO OBMOČJE S A V E T - 1,05			
Brežice	25.209	25.373	24.856
Celje	50.308	58.009	57.029
Cerknica	14.230	14.083	14.157
Črnomelj	16.913	17.241	17.109
Domžale	27.450	30.337	32.020
Grosuplje	22.524	23.093	23.025
Hrastnik	10.791	11.198	11.097
Idrija (del)	1.466	1.340	1.382''
Ilirska Bistrica (del)	689	649	636''
Jesenice	25.416	27.297	27.548
Kamnik	19.897	21.652	22.449
Kočevje	16.942	17.253	17.054
Kranj	47.749	54.182	56.324
Krško	26.730	25.344	26.113
Laško	18.206	18.298	18.503
Litija	16.724	16.711	16.482
Ljubljana	205.095	244.894	257.640
Logatec	10.708	11.287	7.552
Metlika	6.881	7.175	7.144
Mozirje	15.154	15.217	15.324
Novo mesto	45.450	48.556	49.979
Postojna (del)	15.530	15.839	15.821''
Radovljica	26.889	28.189	28.613
Ribnica	11.816	12.001	11.734
Sevnica	18.719	18.798	18.784
Slovenj Gradec (del)	2.378	2.322	2.062''
Slov. Konjice (del)	3.591	3.394	3.404''
Sentjur	16.803	17.000	16.936
Škofja Loka	24.298	25.807	30.732
Šmarje (del)	30.945	30.843	30.407''
Trbovlje	18.116	18.461	18.498
Trebnje	17.403	17.274	17.100
Tržič	11.352	11.955	12.461
Velenje	22.245	26.618	28.977
Vrhnika	12.539	13.393	13.869
Zagorje	15.387	15.693	15.682
Zalec	31.158	32.471	33.439

VODNO OBMOČJE SOČE Z OBALNIM MORJEM IN PRITOKI T - 1,06			
Ajdovščina	21.402	21.296	25.519
Idrija (del)	16.132	15.819	16.329''
Ilirska Bistrica (del)	15.073	14.902	14.515''
Izola	9.339	10.097	10.374
Koper	29.001	33.589	35.407
Nova Gorica	46.613	49.698	51.447
Piran	11.410	12.427	12.357
Postojna (del)	3.170	2.926	3.014''
Sežana	24.014	23.492	22.913
Tolmin	23.503	22.469	21.929

Za izdelavo vodnogospodarske osnove so uporabljeni podatki o številu prebivalcev za leto 1968, podatki za leto 1961 in 1971 so navedeni le primerjalno.

Podatki o številu prebivalcev po naseljih so shranjeni v arhivu ZVSS — Strokovna služba